JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Vaiva-kollektiivi

Title: Hoivan finansialisaatio vanhuspalveluissa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Valtiotieteellinen yhdistys, 2022

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Please cite the original version:

Vaiva-kollektiivi. (2022, 8.12.2022). Hoivan finansialisaatio vanhuspalveluissa. Politiikasta. https://politiikasta.fi/hoivan-finansialisaatio-vanhuspalveluissa/

Politiikasta
Ajankohtainen ja ajaton tiedeverkkolehti

Hoivan finansialisaatio vanhuspalveluissa

8.12.2022 / Vaiva- kollektiivi / Artikkelit, Hoivakriisi Suomessa / hoiva, hoivapolitiikka, Suomi, terveydenhuolto / 6 minuutiksi luettavaa

Julkisesti rahoitetut hoivapalvelut ovat aiempaa riippuvaisempia markkinoista ja kansainvälisestä pääomasta. Finansialisaatio asettaa hoivan järjestämiselle hoivan logiikan vastaisia ehtoja. Samalla se muuttaa julkisen talouden, hyvinvointivaltion ja yksityisen voiton tavoittelun suhteita ja rapauttaa demokratiaa häivyttämällä päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Suomalainen vanhushoivajärjestelmä perustuu periaatteeseen, jonka mukaan jokainen hoivaa tarvitseva saa riittävät palvelut varallisuuteen ja tuloihin katsomatta. Tämän periaatteen toteutuminen on nojannut siihen, että hoivapalvelut järjestetään julkisesti ja rahoitetaan kollektiivisesti. Vaikka vanhuspalveluiden kattavuus on heikentynyt, on julkisella vallalla edelleen lakiin perustuva vastuu sosiaali- ja terveyspalveluista.

Järjestelmää on kuitenkin muutettu merkittävästi viimeisen 30 vuoden aikana. Palvelut rahoitetaan edelleen pääosin julkisesti, mutta ne ovat nykyään riippuvaisempia markkinoista ja kansainvälisestä pääomasta kuin koskaan aikaisemmin.

> Palvelut rahoitetaan edelleen pääosin julkisesti, mutta ne ovat nykyään riippuvaisempia markkinoista ja kansainvälisestä pääomasta kuin koskaan aikaisemmin.

Vuoden 2023 alusta todistamme historiallista sosiaalipoliittista uudistusta sosiaali- ja terveydenhuollossa, kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa. Hoivapalvelut ovatkin merkittävässä tienristeyksessä. Nähtäväksi jää, mikä on suomalaisen hoivapolitiikan tulevaisuuden suunta – myös sen osalta, millaiseksi markkinatoimijoiden rooli kokonaisuudessa muodostuu.

Tässä artikkelissa kuvaamme suomalaisen julkisrahoitteisen vanhushoivan muutosta pääosin julkisesti tuotetuista palveluista kohti suurten yritysten laajaa markkinaosuutta, ja hoivan siirtämistä rahoitusmarkkinoille. Kirjoittajat ovat hoivatutkijayhteisön eli Vaiva-kollektiivin jäseniä. Kollektiivin tavoitteena on keskustelun herättely ja tiedon tarjoaminen vaivan ja hoivan arjesta sekä hoivapolitiikasta ja siihen liittyvistä taloudellisista kysymyksistä.

Hoivapolitiikka tienristeyksessä

Lokakuussa vuonna 2022 uutisoitiin, että hoiva-alan johtava yksityinen julkisrahoitteisia palveluita tuottava Attendo sanoo irti valtaosan sopimuksistaan, tavoitteenaan neuvotella yrityksen näkökulmasta paremmat sopimukset. Myös muut suuret hoivayritykset purkavat nyt sopimuksiaan. Hyvinvointialueiden johdossa ollaan ihmeissään, yllättyneitä ja jopa suuttuneita siitä, että näin voidaan tehdä.

Hoivan politiikkaa ja taloutta seuraaville tutkijoille uutisessa ei kuitenkaan ole mitään yllättävää. Hoivajättien tekemä sopimusten irtisanominen noudattaa kaavaa: kun julkisin

verovaroin tuotetun hoivan *markkinaistaminen* ja *finansialisoituminen* etenee riittävän pitkälle, ja voittoa tavoittelevat ylikansalliset toimijat saavuttavat riittävän määräävän markkina-aseman, ne pääsevät sanelemaan ehtoja julkiselle palvelun tilaajalle ja maksajalle. Vastaava ilmiö on nähty esimerkiksi Britanniassa jo vuosia sitten.

Hoivan markkinaistaminen tarkoittaa sitä, että julkisrahoitteisten palvelujen järjestämisessä hyödynnetään markkinamekanismeja ja yksityisiä voittoa tavoittelevia toimijoita sekä yritysmäisiä tuotannon tapoja. Julkisrahoitteisten palveluiden tuotantoa ulkoistetaan tai kilpailutetaan yritysten tuotettaviksi.

> Finansialisoidussa hoivassa voittoa tavoitellaan rahoitusmarkkinoilla, ei tuotteilla tai palveluilla. Tavoitteena ei ole laadukkaan palvelun tuottaminen ja myynti, vaan luvattujen tuottojen takaaminen sijoittajille.

Myös valinnanvapauden lisääminen kuuluu markkinaistamisen politiikkaan. Markkinaistaminen tarkoittaa myös julkisten hoivapalveluiden johtamista niin kuin markkinoilla toimivaa yritystä johdetaan.

Hoivan markkinaistamisesta ja sen ongelmista puhutaan Suomessa jo jonkun verran, mutta hoivan finansialisoitumisesta ja sen tuomista julkisen talouden ongelmista sekä demokratian rapautumisesta paljon vähemmän.

Hoivan finansialisaatio tarkoittaa rahoitusmarkkinoiden roolin ja kontrollin kasvua hoivapalveluissa. Finansialisoidussa hoivassa voittoa tavoitellaan rahoitusmarkkinoilla, ei tuotteilla tai palveluilla. Tavoitteena ei ole laadukkaan palvelun tuottaminen ja myynti, vaan luvattujen tuottojen takaaminen sijoittajille.

Suuryritysten hoivapalvelujen tuotanto voi olla vuosikausia tappiollista, sillä isojen yritysten on mahdollista myös toimia jonkin aikaa tappiollisesti saadakseen jalansijaa markkinoilla. Lisäksi sijoittajien voittoa kasvatetaan esimerkiksi kasvattamalla yrityksen arvoa myyntiä varten, minimoimalla kustannuksia verosuunnittelulla tai sisäisillä lainajärjestelyillä.

Finanssikeinottelulla voittoa tavoittelevien hoivajättien toimintalogiikka eroaa näin ollen ratkaisevasti pienempien hoivayritysten – kuten kotimaisten perheyritysten – logiikasta, missä

yritystoiminnan kannattavuus perustuu palveluiden tuottamiseen kustannuksiin nähden edullisesti.

Mitä hoivan finansialisoituminen tarkoittaa vanhuspalveluissa?

Hoivaa on finansialisoitu erityisesti vanhushoivassa, vammaisten asumispalveluissa ja lastensuojelun laitospalveluissa. Vastaavia prosesseja olisi syytä seurata myös varhaiskasvatuksen puolella esimerkiksi yksityisten päiväkotiketjujen toiminnan ja laatuongelmien yhteydessä.

Vanhushoivapalveluiden kentältä voidaan erottaa kaksi selvää muutosta, jotka viittaavat hoivan finansialisaatioon. Ensinnäkin suuret hoivayritykset ovat kasvaneet ostamalla pieniä hoivayrityksiä, lisäämällä omaa palvelutuotantoaan ja rakennuttamalla lisää hoivakoteja. Toisekseen kansainväliset pääomasijoitusyhtiöt ovat tulleet vanhuspalvelusektorille lisäämällä vanhuspalveluyritysten ja -kiinteistöjen omistuksiaan.

2010-luvulla on tapahtunut merkittävä muutos vanhushoivapalveluja tuottavien yritysten omistuspohjassa ja koossa. Etenkin juuri asumisen sisältävissä sosiaalipalveluissa ulkomaalaisomisteisten ja konsernimuotoisten eli useampia tytäryhtiöitä sisältävien yritysten merkitys on kasvanut. Luvut osoittavat, että kansainväliset hoivayritykset ja rahoitusmarkkinoilla toimivat suuryritykset ovat lyhyessä ajassa vakiinnuttaneet asemansa suomalaisessa julkisrahoitteisessa hoivajärjestelmässä.

Viimeaikaiset uutiset, joiden mukaan suuret hoivayritykset ovat irtisanoneet sopimuksiaan julkisen sektorin kanssa ja vaativat korotuksia sopimuksiinsa, ovat tämän kehityksen seurausta.

> Luvut osoittavat, että kansainväliset hoivayritykset ja rahoitusmarkkinoilla toimivat suuryritykset ovat lyhyessä ajassa vakiinnuttaneet asemansa suomalaisessa julkisrahoitteisessa hoivajärjestelmässä.

Ei ole myöskään sattumaa, että kansainväliset rahavirrat ovat löytäneet tiensä nimenomaan asumisen sisältäviin sosiaalipalveluihin, kuten vanhusten ympärivuorokautiseen hoivaan. Asumisen sisältäviä palveluja ei voi tuottaa ilman kiinteistöjä, ja kiinteistöjen rakentaminen ja omistaminen mahdollistaa erilaisia laina- ja rahoitusjärjestelyitä sekä voiton tavoittelua

rahoitusmarkkinoilla. Suomessa toimii jo joitakin REIT- kiinteistörahastoja (engl. *Real Estate Investment Trust*), jotka sijoittavat hoivakiinteistöihin vuokratakseen niitä kunnille ja tulevaisuudessa hyvinvointialueille.

Kahdenkymmenen suurimman Suomessa toimivan terveys- ja hoivayrityksen liikevaihto on yli kaksinkertaistunut vuoden 2013 ja 2018 välillä, ja suuret kansainvälisesti omistetut konserniyritykset vastaavat jo yli puolesta suomalaisten käyttämistä asumispalveluista, kuten vanhusten hoivakodeista ja vammaisten asumisyksiköistä. Voittoja selittävät osittain kansainvälisten pääomasijoitusyritysten osuuden kasvu ja monimutkaiset omistusjärjestelyt, jotka mahdollistavat uudenlaisia voitontavoittelun keinoja, kuten yritysten sisäiset velkajärjestelyt ja aggressiivisen verosuunnittelun.

Miten finansialisaatio muuttaa hoivan arkea?

Hoivan arjen kannalta finansialisaation yksi ongelma on se, että yrityksen tärkein päämäärä on toiminnan kehittämisen sijaan yrityksen tai sen osakkeen arvon kasvattaminen. Vanhuksen elämänlaadun takaaminen sekä palvelun ja työntekijöiden työolojen kehittäminen jäävät tämän päämäärän varjoon.

Koska hoivatyö on työvoimaintensiivistä, on työvoimakustannusten minimointi keskeisin keino lisätä hoivapalveluiden kannattavuutta ja yrityksen myyntikuntoa. Tähän pyritään esimerkiksi korvaamalla paremmin koulutettuja ja siten kulurakenteessa kalliimpia työntekijöitä vähemmän koulutetuilla hoiva-avustajilla. Toinen tapa on rekrytoida työmarkkinoilla heikossa asemassa olevia työntekijöitä, joilla on vähän vaihtoehtoja ja neuvotteluvaltaa.

Tällaisia työntekijöitä suomalaiset työnantajat ovat löytäneet vastikään Suomeen muuttaneiden joukosta ja kansanvälisiltä työmarkkinoilta. Tähän liittyy globaalia eriarvoisuutta ja monimutkaisia eettisiä ongelmia, kuten esimerkiksi terveysalan resurssin viemistä maista, joissa on ennestään pula ammattilaista, lähtömaan terveysjärjestelmän heikkenemistä sekä koulutushukkaa. Ulkomailta Suomeen nimittäin rekrytoidaan hoitajia tehtäviin, jotka vaativat matalampaa koulutustasoa kuin mitä heidän koulutuksensa lähtömaassa on.

Lisäksi matalapalkka-aloille tulevilla työntekijöillä ei käytännössä ole oikeutta perhe-elämään Ulkomaalaislain soveltamiseen liittyvien korkeiden tulorajojen vuoksi.

> Koska hoivatyö on työvoimaintensiivistä, on työvoimakustannusten minimointi keskeisin keino lisätä hoivapalveluiden kannattavuutta ja yrityksen myyntikuntoa.

Viime aikoina finansialisoituneet hoivajätit ovat myös laajentaneet toimintaansa perustamalla omia kansainvälisiärekrytointiyrityksiään ja myymällä työvoiman tuontipalveluita julkiselle sektorille. Myös tämä laajentaa hoiva-alan finansialisoitumista.

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion yksi keskeinen tavoite on ollut asukkaiden suojaaminen markkinoiden epävarmuuksilta ja epäonnistumisilta. Nykyisin suomalainen hyvinvointivaltio on kuitenkin riippuvainen yksityisen voittoa tavoittelevan sektorin palveluista ja pääomasijoittajien pyrkimyksistä. Tämä tuo niin hoivasta riippuvaisten ihmisten kuin valtionkin toimintaan uudenlaista haavoittuvuutta.

Hyvänä esimerkkinä haavoittuvuuden lisääntymisestä ovat toistuvat skandaalit kansainvälisesti omistettujen yritysten hoivakodeissa. Aluehallintovirastojen vuonna 2019 tekemissä tarkastuksissa paljastui, että vanhusten hoivapalveluissa on järjestelmällistä henkilöstöpulaa: kuolleita, eläköityneitä ja olemattomia työntekijöitä oli haamutyöntekijöinä työlistoissa, jotta työntekijämitoitus näyttäisi täyttävän lain vaatimukset. Työntekijävaje säästää yrityksen kustannuksia ja johtaa heikkolaatuiseen hoivaan.

Lisäksi hoivatyötä oli teetetty vartijoilla ja ruokaan oli budjetoitu niin vähän, että asukkailla oli aliravitsemusriski. Osa asukkaista ei saanut riittävästi kipulääkkeitä.

Koska hoiva-ala on naisvaltainen, vaikuttaa hoivapolitiikan radikaali muutos erityisesti naisten työoloihin ja sitä kautta tasa-arvoon. Hoivan heikosta laadusta kertoo myös se, että kaksi viidestä suomalaisesta laitoshoidon työntekijästä ei itse haluaisi vanhana ottaa vastaan oman yksikkönsä tarjoamaa apua.

Hoivan finansialisaatio demokratian rapauttajana?

Tässä artikkelissa olemme käsitelleet esimerkkejä muuttuneesta hyvinvointivaltiosta sekä markkinaistetuista ja finansialisoiduista vanhuspalveluista. Poliitikkojen tehtäväksi jää määritellä se, missä kulkevat markkinoiden moraaliset rajat.

Markkinatoimijoiden myötä julkisten varojen käyttöön liittyy yhä enemmän liikesalaisuuksia, mikä heikentää hoivapolitiikan täytäntöönpanon demokraattista valvontaa ja läpinäkyvyyttä

sekä monimutkaistaa vastuunkannon ketjuja. Kannattaako kansainvälisille rahoitusmarkkinoille ja finanssikeinotteluun nojaavalle voiton tavoittelulle antaa valtaa vaikuttaa hoivapalveluiden tulevaisuuteen? Haluammeko suomalaisten vanhusten hoivan ovat kansainvälisen finanssikeinottelun kohteeksi?

> Markkinoilla toimiva kuluttaja-kansalainen on perustavalla tavalla eriarvoisempi kuin kansalainen, jolla on universalismiin ja tasa-arvoon perustuva oikeus palveluihin.

Markkinoilla toimiva kuluttaja-kansalainen on perustavalla tavalla eriarvoisempi kuin kansalainen, jolla on universalismiin ja tasa-arvoon perustuva oikeus palveluihin. Kuluttajana toimiminen edellyttää tiedonhaun, vertailun ja kilpailuttamisen osaamista, jota on eniten korkeasti koulutetuilla ja varakkailla kansalaisilla, tai vaihtoehtoisesti läheisiä, jotka voivat paikata puuttuvaa osaamista tai taloudellisia resursseja.

Kuluttaja-kansalaisille suunnitellut finansialisoidut vanhuspalvelut rapauttavat hyvinvointivaltion tulevaisuutta ja uhkaavat kaikkien vanhuutta. Poliittisella päätöksenteolla on mahdollista vaikuttaa tulevaisuuden kehitykseen. Esimerkiksi Norjassa on asetettu parlamentaarinen työryhmä pohtimaan sitä, miten markkinatoimijoista hoivan tuotannossa päästään eroon.

Vaiva-kollektiivista artikkelin kirjoittivat Jyväskylän yliopiston projektitutkija Olli Karsio (Suomen Akatemia hanke 336668), Helsingin yliopiston apulaisprofessori Minna Zechner (hanke 345388), Helsingin yliopiston professori Lena Näre, Tampereen yliopiston yliopistotutkija Tiina Vaittinen (Suomen Akatemia hanke 3121325976 ja Koneen Säätiö hanke 201802636), Tampereen yliopiston yliopisto-opettaja Liina Sointu ja University of Galwayn yliopistonlehtori Hanna-Kaisa Hoppania. Vaiva-kollektiiviin kuuluu myös Helsingin yliopiston yliopistonlehtori Antero Olakivi.

Artikkeli on osa Hoivakriisi Suomessa -juttusarjaa.

Artikkelin pääkuva: Dominik Lange.

← Edellinen Artikkeli Seuraava Artikkeli →

Läs också

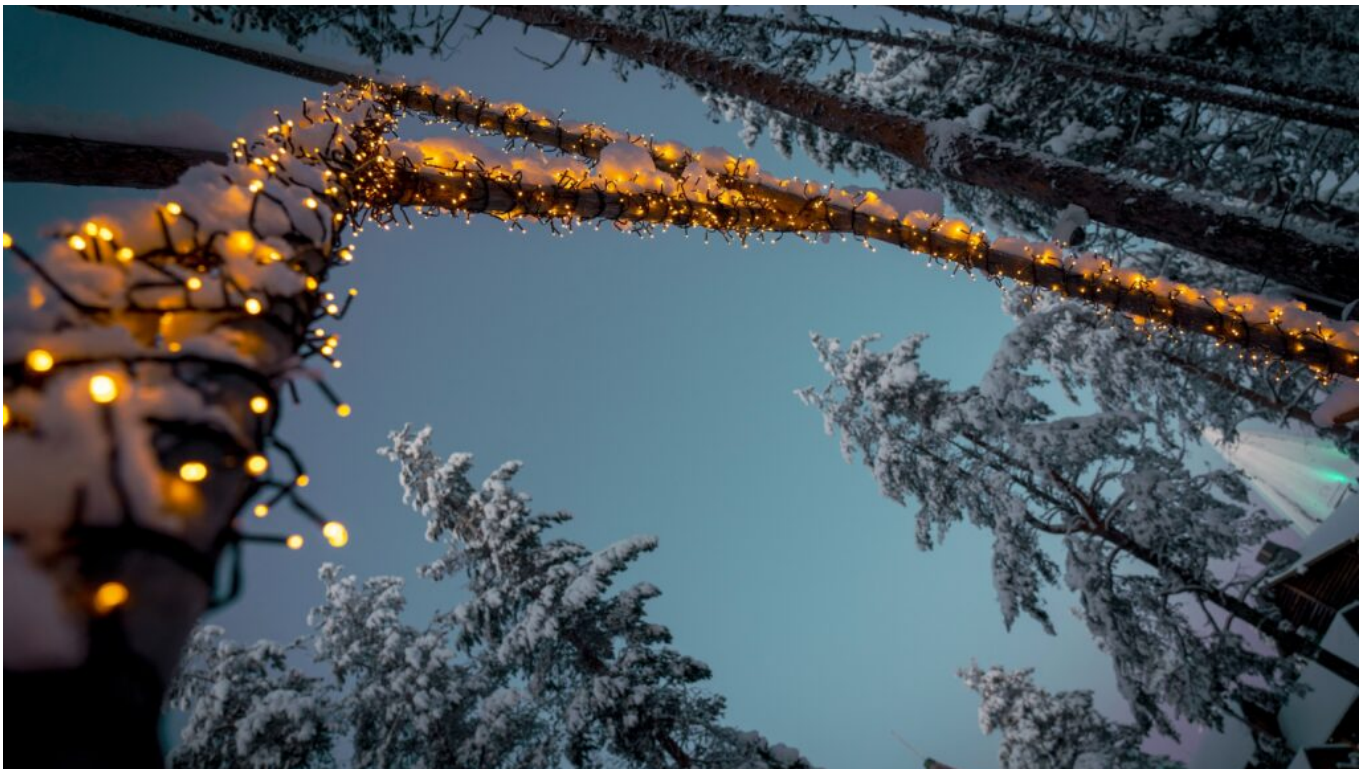

Rauhaisaa joulua!

23.12.2022

Kuurosokeat oppaina osallisuuden konkretiaan

22.12.2022

Radikaalisti sukupuolesta: Naisten asemaa tutkiva komitea politiikan uudistajana 1960-luvulla

21.12.2022

Kirjoittajasta

Vaiva- kollektiivi

Vaiva-kollektiiviin kuuluvat Jyväskylän yliopiston projektitutkija Olli Karsio, Helsingin yliopiston apulaisprofessori Minna Zechner, Helsingin yliopiston professori Lena Näre, Tampereen yliopiston yliopistotutkija Tiina Vaittinen, Tampereen yliopiston yliopisto-opettaja Liina Sointu ja University of Galwayn yliopistonlehtori Hanna-Kaisa Hoppania sekä Helsingin yliopiston yliopistonlehtori Antero Olakivi.

Kommentoi

Sähköpostiosoitettasi ei julkaista. Pakolliset kentät on merkitty *

Kirjoita tähän..

Nimi*

Sähköpostiosoite*

Kotisivun osoite

Lähetä kommentti »

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). Lue lisää tekijänoikeuksista.

Selaa arkistoa

demokratia Suomi Venäjä Euroopan unioni populismi Yhdysvallat Retoriikka Turvallisuuspolitiikka Media Maahanmuutto ilmastonmuutos Tutkimus Yliopisto Eurooppa Tasa-arvo Terrorismi talous Ulkopolitiikka Vaalianalyysit Ranska DocPoint Puolueet Ihmisoikeudet Ympäristöpolitiikka Aktivismi Identiteetti Uskonto Äärioikeisto Kysy politiikasta sukupuoli Ukrainan kriisi Historia Sosiaalinen media työ Turkki nuoret Perussuomalaiset Tutkijavideot pakolaisuus osallistuminen

Tarkennettu haku

Hakusana

...

Ajanjakso

mm/dd/yyyy

mm/dd/yyyy

Kirjoittajat

Kaikki kategoriat

Avainsanat

Kaikki avainsanat

Hae

Uusimmat podcastit

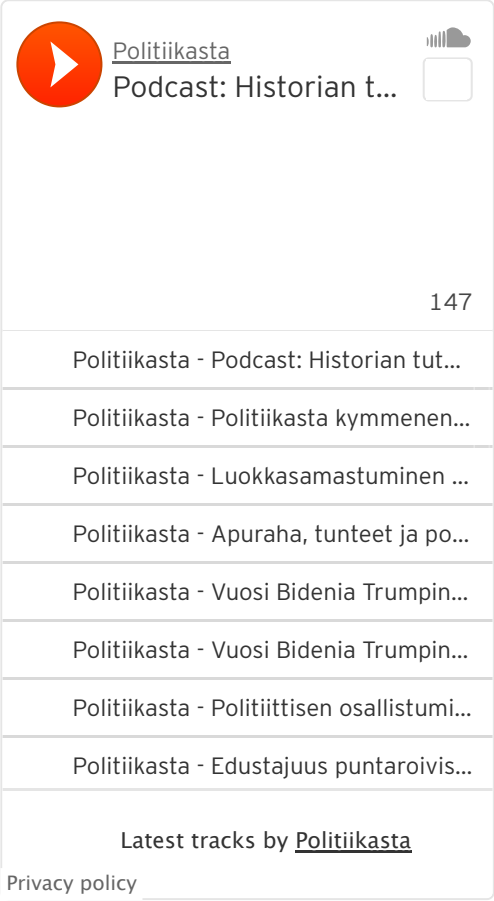

Seuraa meitä Facebookissa

Seuraa meitä

Seuraa meitä Twitterissä

· 3t

Tänä vuonna olemme julkaisseet useita podcasteja, joissa käsittelemme muun muassa Yhdysvaltojen politiikkaa presidentti Bidenin kaudella, apurahoja taiteilijoiden työssä sekä luokkasamaistumista.

Kuuntele Politiikasta

Meistä

Etusivu

Mikä?

Arkisto

Videot

Tapahtumat

Podcastit

Toimitus

Kirjoittajat

Politiikasta kouluissa

Terms & Privacy Policy

Onko sinulla kysyttävää?

Ota yhteyttä

Copyright © 2022 Politiikasta ISSN 2323-7090: Terms & Privacy Policy